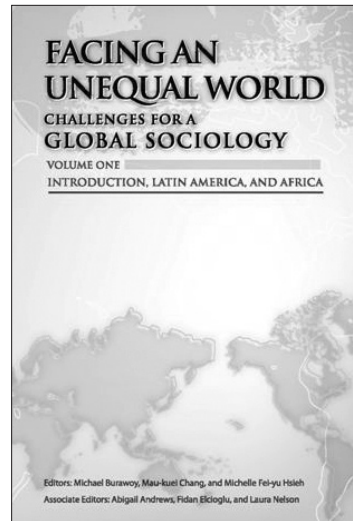

Liutauras Kraniauskas

Sociologijos skruzdėlynai ir jų etnomirmekologija

Didelės sociologų konferencijos primate darbščių skruzdėlių sambūrį. Kiekvienas kruopščiai iš tolimiausių pasaulio kampelių bei žemynų suneša tai, kas yra svarbu sociologams-skrudėms – lenteles, statistinius skaičiavimus, grafikus, reikšmingus žodžius, metaforas, istorines chronologijas ir analogijas, skruzdžių-motinėlių ar tranų citatas bei portretus, empirinius faktus ir neempirinius modelius, tekstų apmatius ir solidžias knygas, neartikuluotus mintis ir projektinius pasiūlymus, kvietimus į nacionalines konferencijas ir tarptautines politines rezolucijas, narystės mokesčius ir net finansines ataskaitas. Į vieną vietą sunešama viskas, kas laikoma prasminga ir kas liudija ištikimybę didžiajam sociologijos skruzdėlynui. Skirtingo rango skruzdės – darbininkės-empirikės ir tranai-teoretikai – dažnai prasilenkia šiuose sambūriuose. Tačiau tai nesvarbu, nes kiekvienas didžiuojasi savo kasta, kiekvienas yra svarbus bendruomenės narys ir kiekvienas savo darbu lipdo didįjį sociologijos skruzdėlyną.

Būtent tokia asociacija dažniausiai iškyla galvoje stebint tarptautinėse ar nacionalinėse konferencijose zujančius sociologus – jie turi ką pasakoti vienas kitam, turi savo nuomonę, nori diskutuoti ir išsakyti kritiką.

Burawoy, Michael, Mau-kuei Chang, and Michelle Fei-yu Hsieh (eds.) *Facing an Unequal World: Challenges for a Global Sociology*. Taipei: Academia Sinica, 2009.

Galvoju, kad tai ir yra *gyvoji sociologija*, kur atsidasavimas sociologijos idėjai neleidžia atsipalaiduoti nei vienam konferencijos dalyviui net kavos pertraukų metu.

2009 m. kovo 23-25 dienomis Taipėjuje, Taivano sostinėje, Sinicos akademijoje irgi kunkuliavo karštos sociologinės diskusijos bei aistros, kurios tikrai turėtų sudominti visus besidominčius sociologija. Besidomin-

čius ne atskira sociologijos šaka ar kryptimi, bet sociologija bendrine prasme, sociologija kaip akademinio veiklos lauku. Tarptautinės sociologijos asociacijos (angl. – *International Sociological Association*) Nacionalinių asociacijų taryba sukvietė darbščius sociologus konferencijai „Facing an Unequal World: Challenges for a Global Sociology“, skirtai atskirų pasaulio regionų sociologijos būklės aptarimui. Profesijos broliai ir seserys susirinko pasidalinti savo mintimis apie tai, ką reiškia būti sociologu šiandienos globaliame pasaulyje, ką reiškia būti sociologu savo šalyje ir ką reikia daryti, kad sociologija išliktu ne tik socialinį veiksmą analizuojančia, bet ir gyvenimą įprasminančia struktūra. Kitaip sakant, konferencija užkabino subtilius sociologo tapatybės ir ją formuojančios aplinkos klausimus. Todėl nekeista, kad daugelis tolimų balsų iš Afrikos, Pietų Amerikos, Azijos, Centrinės Europos ar Ramiojo vandenyno salynų sugebėjo iššaukti rezonansą daugelio sociologų vaizduotėje ir kūne.

Kaip ne keista, konferencijos atgarsiai rezonuoja net ir etnocentriškos lietuviškos sociologijos kontekste. (Sakydamas „etnocentriškos lietuviškos sociologijos kontekste“, turiu galvoje savo asmeninę nuostabą, kilusią dėl netiesioginės akistatos su Taivania, Ekvadoro, Nigerijos, Etiopijos, Bangladešo ar Indonezijos sociologijomis, o tiksliau sakant, su sociologų pasakojimais apie tai, ką jie veikia savo gimtinėse. Pradėjęs skaityti šių šalių sociologų tekstus, savęs natūraliai paklausiau „Ką?! Ir Šri Lankoje yra sociologų?!“). Tokia akistata su kitų šalių sociologija labai negailestingai kirto per mano savivoką, susiformavusią vakarietiškos ir nacionalinės sociologijų sankirtoje, ir apie ku-

rią buvau pernelyg geros nuomonės... Gali būti, kad sociologams iš Šri Lankos irgi gali kilti panaši nuostaba išgirdus, kad Lietuvoje tai pat yra sociologų. Geografinis atstumas kažkaip neleidžia natūraliai pripažinti fakto, kad įsivaizduojamose geopolitinėse periferijose – kokia yra Šri Lanka lietuvių akimis ir kokia yra Lietuva tamilų mentaliniame žemėlapyje – galima aptikti panašią profesinę kalbą kalbančių sociologų bendruomenę.)

Konferencijos organizatoriai pasistengė išpeties, kad rezonansas išliktų ir išsiskirsčius jį sukėlusiam sambūriui. Visa konferencijos medžiaga išleista solidžiam tritomyje, kuris tikrai daro nemenką įspūdį. Trys rimtos knygos kietais viršeliais su rimtais tekstais: pirmasis tomas skirtas Lotynų Amerikos ir Afrikos, antrasis – Azijos, o trečiasis – Europos šalių sociologijoms. Knygų tekstus pagyvina ir 12 minučių dokumentinis filmas (DVD diskas pridėtas prie pirmojo tomo). Filmuotuose epizoduose sociologai dalinasi savo mintimis, kurioms svarumo ir ekspresijos suteikia ne tik žodis, bet ir kūnas, gestai, tonacijos, grimasos. Žvelgiant į gyvai kalbančius sociologus atsiranda glaudesnis asmeninis ir estetiškas santykis su dabarties liudijimais apie nacionalinių sociologijų konfigūracijas, bėdas ir rūpesčius. Knygą sudaro kelios proginės-programinės kalbos bei 46 pasakojimai apie sociologų bendrijas įvairiose pasaulio regionuose ir šalyse. (Visus tris tomus PDF formatu ir filmą galima nemokamai parsisiųsti iš konferencijos tinklalapio <http://www.ios.sinica.edu.tw/cna>)

Kaip etnocentriškai mąstančiam skaitytoju, mane šiame tritomyje labiausiai domino keli dalykai. Pirmiausia, *sociologų valdžios pareiškimai* – Tarptautinės sociologų asoci-

acijos prezidento Michelio Wiewiorka'os ir šios Nacionalinių asociacijų tarybos viceprezidento Michaelo Burawoy'aus pasisakymai. Nesvarbu, kad sociologo buvimas valdžioje lyg ir leidžia tikėtis „valdžios nebuvimo“, visgi „muziką užsako“ ir dienotvarkės klausimus formuoja tie, kurie yra struktūrinėse simbolinės galios pozicijose. (Tuo įsitikinau 2009 m. pabaigoje, kai pirmą kartą apie M. Burawoy'aus viešosios sociologijos idėją išgirdau iš vilniečių kolegų Arūno Poviliūno ir Algimanto Valantiejus. Gal tai sutapimas, bet „valdžios potvarkiai“, t.y. Burawoy'aus programinės nuostatos, rado atgarsį lietuviškoje sociologijoje – A. Poviliūnas buvo linkęs imtis viešosios sociologijos apologijos, o A. Valantiejaus – skrupulingos kritikos.) Antra, *nacionalinės sociologijos diagnozės* Europoje ir Lotynų Amerikoje. Būtent artikuluoti pasakojimai apie nacionalinės sociologijos būklę iš šių regionų yra arčiausiai lietuviškos sociologijos kasdienybės. Trečia, *Pietų pusrutulio* šalių sociologų *išpuoliai* prieš vakarietiškos sociologijos hegemoniją, iš dalies sugražinantys į ideologinius ginčus geopolitinę Šiaurės ir Pietų dimensiją.

Apžvalgą pradėsiu nuo valdžios pareiškimų. Michelio Wiewiorkos pranešimą „Sociologija krizių laikotarpiais“ galima pavadinti maištaujančios prancūzų sociologijos rašiniu, stojančiu į vieną gretą su kitų sociologų-kovotojų drąsiais pareiškimais, pvz., tokiais kaip vėlyvieji Pierre Bourdieu rašiniai apie/prieš neoliberalizmą arba Alaino Touraino globalizacijos kritika. Sociologų prezidentas drąsiai imasi svarstyti pastarųjų metų pasaulinę krizę ir kaltina ekonomistus klaidingu finansinės katastrofos priežasčių bei jų įveikos būdų aiškinimu. Jo teigimu,

sociologinis globalios krizinės būklės supratimas gali nupiešti žymiai adekvatesnį tikrovės paveikslą. Nuo pat Emilio Durkheimo rašinių apie anomiją sociologija gana intensyviai domisi sisteminiiais krizės aiškinimais ir gali pasiūlyti rimtesnių analitinių modelių nei ekonomistų eksploatuojama krizių cikliškumo schema.

Norinčius užsiimti krizių sociologija M. Wiewiorka ragina prisiminti prancūzų filosofo ir sociologo Edgaro Morino tekstą *Pour une Sociologie de la Crise*. Trumpas 1968-tais metais publikuotas rašinys siūlo sociologams rimtai pažvelgti į mokslines krizių studijas arba *kriziologiją*. Esminė krizių sociologijos tezė yra ta, kad krizės metu ne tik griūna sistema, bet ir atsiranda naujos galimybės socialinei minčiai ir veiksmui. Viena vertus, sisteminė krizė atskleidžia tai, kas anksčiau buvo nepažinu ir nematoma. Ji priverčia pamatyti tai, į ką anksčiau vengta žiūrėti. Kita vertus, krizė įsupa ne tik griūties ar dezintegracijos procesus, bet įgalina konstruktyvias ir inovatyvias sistemos transformacijas.

M. Wiewiorka įsitikinęs, kad E. Morino rašinyje išdėstyti krizių sociologijos apmatai ir analitinės kategorijos gali įveikti trumparegiškus ekonominius ir politinius dabartinės krizės diskursus. Tai jis ir bando pagrįsti savo programinėje kalboje. M. Wiewiorkos tvirtinimu, realiausia išeitis iš dabarties krizės yra naujų kolektyvinių veikėjų atsiradimas globalioje arenoje, pavyzdžiui, antiglobalistų judėjimo sustiprėjimas arba senųjų profesinių sąjungų atgimimas. Būtent šie judėjimai krizės akivaizdoje gali mobilizuoti politiniam veiksmui, vedančiam link naujosios eros, ir pasiūlyti kažką naujo.

Būtent toks M. Wiewiorkos optimizmas

ir drąsa kalbėti apie globalų politinį aktyvizmą atspindi prancūziškos maištaujančios mąstysenos esmę. Tačiau jo pasakojime, kaip taikliai pažymi jo kolega M. Burawoy'us, galima pasigesti vieno svarbaus dalyko: sociologų vaidmens aktualizavimo, kurie ne tik turi stebėti pasaulį, bet ir imtis globalių politinės mobilizacijos veiksmų. Gali būti, kad M. Wieviroka, kaip tikras prancūzų intelektualas, gali raginti burtis tik tuos, kas gali panaudoti fizinę jėgą, bet ne produktyviai susvetimėjusius (ar svetimėjančius) intelektualus ir sociologus. Nežinia...

Kito sociologų valdžios vyro Michaelo Burawoy'aus programinis tekstas „Nelygia-verčio pasaulio akivaizdoje: globalios sociologijos iššūkiai“ yra svarbus dviem aspektais. Pirma, kai nurodo pats pavadinimas, kuris kartu yra ir visos konferencijos tema, tai savotiška visos konferencijos reziumė. Skubančiam skaitytojui, nenorinčiam gilintis į platesnes konkrečių šalių sociologijos apžvalgas ar problematiką, pakanka perskaityti šį tekstą ir jis susidarys gana išsamų vaizdą, kas vyksta sociologijos pasaulyje. Beveik kiekvieno konferencijos dalyvio tekstas ir idėja trumpai pristatyta viena pastraipa M. Burawoy'aus tekste. Mėgstantiems greitąjį knygų skaitymą šis skyrius yra puikiausia išeitis.

Antra, M. Burawoy'us savo tekste perteikia svarbią mintį, kad globali sociologų bendruomenė pasižymi hierarchiška struktūra, kaip ir jų tiriamos visuomenės, ir kad šios struktūros išsąskaita socialinė (o gal greičiau simbolinė) nelygybė gali būti įveikta tik globalios sociologijos pastangomis. Bet kurios pasaulio šalies nacionalinė sociologija, aišku, jei ji nėra amerikietiškoji sociologija, visada

bus neprivilėgiuotoje pozicijoje. Skirtumus ir nelygybę lemia nemažai dalykų – akademinio gyvenimo ritmo priklausomybė nuo vakarietiškos mokslo vadybos modelių, anglų kalbos dominavimas ir biurokratiniai reikalavimai publikuoti užsienio žurnaluose, finansinė priklausomybė nuo užsienio fondų, neoliberalios ideologijos skvarba į socialinių mokslų sritį ir universitetus, nacionalinis politinis klimatas bei intelektualinės tradicijos, lokalūs ir globalūs dominavimo santykiai. Visa tai ir dar daugiau kitų smulkmenų formuoja konkrečios šalies sociologijos raidą, priverčia sociologus asmeniškai išgyventi savotišką neteisybės pojūtį globalizacijos akivaizdoje ir neleidžia užmiršti sociologijos kaip iš(si)laisvinimo projekto idėjos.

Skaitydamas M. Burawoy'aus mintis, daug kur linksėjau galvą ir buvau linkęs besąlygiškai pritarti visiems jo argumentams. Tačiau globalios sociologijos projektas, kaip jis buvo suformuluotas trumpame programiniame tekste, šiek tiek nuvylė. Savo pranešimą M. Burawoy'us gana naiviai užbaigia teze apie dvi globalios sociologijos galimybes. Jo teigimu, galima kalbėti apie globalią sociologiją „iš viršaus“, kuri suvokiama kaip universalus vakarietiškos sociologijos įsigalėjimas (tekste vartojama ne „vakarietiškos sociologijos“, o „Šiaurės sociologijos“ sąvoka), ir globalią sociologiją „iš apačios“, kuri pirmiausiai suprantama kaip globalios pilietinės visuomenės kūrimo pastanga. Ši schema „iš viršaus/iš apačios“ atmintyje atgaivino sovietmečių gyvavusią metaforą, kuria bandyta nekomplikuotai paaiškinti socialinius pokyčius ir imperatyviai sureikšminti veiksmą „iš apačios“. Kiek pamenu, šios metaforos simbolinė galia visada veikdavo

nepriekaištingai: bet kokie valdžios veiksmai susilaukdavo atsargios ir kritiškos reakcijos, o judėjimai apačioje – simpatijų. Metafora „viršus/apačia“ neprarado savo galios nepaisant paradoksalios paties M. Burawoy'aus situacijos, kai jis, disponuodamas simboline galia (ryškiausias dabartinės hegemoniškos amerikiečių sociologijos veidas ir vienas iš Tarptautinės sociologų asociacijos viceprezidentų), simpatizuoja periferinei sociologijai. Metafora žadina abejones viešosios sociologijos apologeto nuoširdumu. Visgi esu visiškai įsitikinęs, „apačių“ godos suprantamos tik joms pačioms, o „viršūnių“ deklaruojamas rūpestis yra tik vienas savo galios įtvirtinimo būdų. Oi, Burawoy'au, pernelyg gražiai kalbi! Bet mes dar pakovosime su jūsų klastinga globalios sociologijos hegemonija!

Nacionalinės sociologijos diagnozės, kurias pasakoja skirtingų šalių sociologai, yra panašios. Pirmiausiai bandoma trumpai apibūdinti konkrečios šalies sociologiją pasitelkiant M. Burawoy'aus (ir vėl jis!) keturių sociologijų schemą. Vienose šalyse dominuoja profesinė sociologija, kitur – taikomoji, vieniems rūpi kritinė, o kitiems – viešoji. Ši keturių klasių tipologinė schema leidžia sociologams aiškiau diferencijuoti savo kasdienės veiklos ir apmąstyti asmeninį santykį su tiriamąja aplinka.

Po šio ritualinio klasifikavimo veiksmo dažniausiai kyla sociologiniai skundai. Skundai, kurie labai panašūs į tas neteisybės pajautas, išgyvenamas ir lietuviškoje sociologijoje. Išvardinsiu tik kelias globalios sociologų bendrijos problemas, kurios atsiskleidžia nacionaliniame lygmenyje:

1. Geopolitinių pakraščių sociologai ypač nepatenkinti anglų kalbos do-

minavimu. Vietinių kalbų įvairovė subordinuojama kolonijinei kalbai, kas neleidžia išgirsti sociologų balsų iš periferijos. Tad būtina ieškoti skirtingas kalbas integruojančių komunikacinių sprendinių.

2. Dažnai sociologai užmiršta esminius visuomenės raidos klausimus ir paskęsta smulkmeniškuose socialinės tikrovės fragmentuose bei duženose. Simptomiška, kad 2010 m. lapkričio mėnesį vykusios Lietuvos sociologų konferencijos tema buvo „Ar sociologija gali pakeisti Lietuvos visuomenę?“, bet nei vienas pranešimas neturėjo socialinio aktyvizmo ar visuomenės reformų ambicijų. Tokia situacija atpažįstama daugelyje pasaulio šalių, tačiau po viešosios sociologijos vėliava pradeda burtis tie, kurie nori spręsti globalesnes problemas bei siekti geresnio gyvenimo vietos bendruomenės, nacionaliniu ar tarptautiniu lygiu.
3. Universitetai ir studijų programos užmiršta vertybes ir neskatina imtis bendruomeninės veiklos. Studijų programų biurokratizavimas ir standartizavimas užkerta kelią universitetams aktyviau siūlyti vietos bendruomenėms darnios raidos modelius, intelektualinius sprendinius ar išteklius. Kitaip sakant, dažnai sociologija lieka socialinio gyvenimo nuošalyje.
4. Dominuojanti mokslo vertinimo sistema, kuri struktūrizuoja sociologinius žurnalus, publikacijas ir katedrų veiklas, kelia sociologų įsiūtį tiek Lietuvoje, tiek Didžiojoje Britanijoje,

ties Meksikoje. Ambicingi sociologai kelia klausimus: kodėl sociologai širsta dėl vertinimo sistemos, bet nesiekia jos keisti bent savo profesiniame lauke? Kodėl labiau vertinamos tarptautinės publikacijos, o vietinės pastangos ir rūpesčiai nesusilaukia dėmesio? Kai kurių šalių sociologai siūlo Tarptautinei sociologų asociacijai imtis aktyvesnio lobizmo mokslo vertinimo politikoje ir skatinti sociologus kalbėti su savo bendruomenėmis gimtąja kalba.

Visi šie nusiskundimai, sklindantys iš įvairių margo pasaulio kampelių, prie kurių dar galima pridurti nepasitenkinimą institucinio bendradarbiavimo trūkumu, studentais ar nepakankamu finansavimu, rodo, kad sociologai yra *bendros lemties bendruomenė*, kurią globalios socialinių mokslų sistemos krizė gali pakeisti ir stumtelėti link socialinio aktyvizmo. Tad lieka laukti reikšmingos sisteminės vakarietiškos sociologijos krizės...

Kuo Lietuvos sociologams gali būti įdomi geopolitinių pakraščių sociologija ir ką apie ją mes žinome? Prisipažinsiu, kad žinau tikrai mažai, gal išimtytys būtų keli buvusių Prancūzijos kolonijų intelektualai ir Pietų Amerikos *dependentistas* kaip Fernando Enrique Cardoso bei Andre Gunder Frank. Su jais susipažinau dėl jų užmojų priešintis ideologinei socialinių mokslų funkcijai ir kurti alternatyvią intelektualinę mintį vakarietišakai sociologijai. Jų įsitikinimu, vakarietiška sociologija maskavo globalius netolygios galios paskirstymo santykius, todėl buvo reikalingas blaivus žvilgsnis. Kad ir keista, bet vakarietiškos socialinės minties ir teorijų

demaskavimas, sėkmingai startavęs šeštojo dešimtmečio pabaigoje, greitai tapo daugelio Vakarų sociologų maloniu saviplakos užsiėmimu.

XXI-ojo amžiaus globaliame pasaulyje alternatyvios sociologijos balsai iš periferijos skamba žymiai garsiau ir griežčiau. Alternatyvią srovę geriausiai „įgarsina“ australų sociologė Raewyn Connell. Į vakarietiškos sociologijos kritiką ji siekia sugražinti beveik užmirštą geopolitinę Šiaurės ir Pietų perskyrą. Vakarų sociologijai, kaip metropolijose gimusiam intelektualiniam projektui, priešpriešinama Pietų teorija, o tiksliau – teorijos. Jos teigimu, įžymius JAV ir Europos sociologus galima sėkmingai pakeisti buvusiose kolonijose gimusiais socialiniais mąstytojais, kurie kartais net nėra sociologai. Tai al-Afghani, Al-e Ahmad, Paulin Houtontdji, Garcia Canclini, Ranajit Guha, Veena Das, Sol Plaatje, Farid Alatas ir daugelis kitų. Vardai, kurie lietuviškai sociologo ausiai nieko nesaiko, bet kurie klibina globalios metropolijų sociologijos sukurtas simbolines hierarchijas ir kanonus. Paskaičius Afrikos, Azijos ar Lotynų Amerikos sociologų svarstymus apie savo profesinę lemtį, tikrai galima pasisemti blaivinančio įkvėpimo, išlaisvinančio iš sustabarėjusių sociologinio mąstymo konvencijų. Alternatyvios sociologijos projektai – aborigeniškoji sociologija Australijoje ar islamiškoji Šariato sociologija Irane – tampa ne tik išivaizduojamomis, bet ir pasakojamomis bei apčiuopiamomis alternatyvomis, nesigėdinančiomis savo periferiškumo.

Sklaidant konferencijos pranešimus galima įtikėti, kad periferijos sociologijos balsas pasaulyje tampa madingu. O tai reiškia, kad ir lietuviškoji sociologija turi neblogas

galimybes kurti alternatyvią teoriją. Ir ši teorija tikriausiai bus įdomi vakarietišškai auditorijai – įdomi kaip Kito idėjos reprezentacija ir kaip Kito grėsmė simbolinėje kovoje dėl globalaus dominavimo. Įdomu, kas iš mūsų nedidelės lietuviškos sociologų bendruomenės išdrįs papildyti Pietų teorijos karių gretas ir mes iššūkį Vakarų hegemonijai? L. Rinkevičius, V. Leonavičius, Z. Norkus, A. Poviliūnas, R. Lazutka, A. Tereškinas ar A. Valantiejus? Kuris iš jų išgašdins Vakarų sociologiją?..

Grįžtant prie knygos, bandau reziumuoti savo įspūdį.

Knyga bus neįdomi tiems, kuriuos nukankino empirinių tyrinėjimų rutinos.

Knyga gali būti įdomi būsimiems sociologams-karjeristams, turintiems ambicijų kurti tarptautinius projektus ir išnaudoti Tarptautinės sociologų asociacijos organizacinę struktūrą. Perskaityt knyga jie susipažins, kas yra kas pasaulinėje sociologijoje, bei žinos, į ką kreiptis patarimo, pvz., ieškant partnerių Šariato sociologijos studijų steigimui viename iš Lietuvos universitetų.

Knyga privaloma tiems, kas domisi socialine teorija, sociologijos istorija, sociologijos sociologija, nacionalinėmis sociologijomis, socialinių mokslų problematika ir regioninėmis studijomis. (Pamenu, kai prieš gerą dešimtmetį man labai trūko panašių

tekstų rašant savo disertaciją apie lietuvišką sociologiją.)

Knyga privaloma visiems, kurie piktžodžiauja apie Lietuvos sociologiją kaip apie silpną, neoriginalią ar neigalią. Nepaisant represuojančios ir civilizuojančios vakarietiškos sociologijos struktūros poveikio mūsų nacionaliniam sociologiniam mąstymui, tikiu, kad lietuviškoje nacionalinėje sociologijoje kūrybinės ir destruktivos potencijos (froidistiško *Libido* ir *Todestrieb*) tikrai pakanka. Ją tereikia išlaisvinti, kaip tai sėkmingai daro kitos nacionalinės sociologijos...

P.S. Smalsus skaitytojas gali paklausti, kas gi ta etnomirmekologija, apie kurią užsimenama recenzijos pavadinime? Atsakyti nelengva, bet pabandysiu.

Kadangi sociologus įsivaizduoju kaip darbščias skruzdės, tai sociologų bandymus užsiimti sociologijos sociologija – apmąstyti savo bendruomenę, jos struktūrą, konfliktus ir procesus – vadinu mirmekologiją, t.y. būtent tokių skruzdžių bendruomenės gyvensenos studijas. *Etno-* nurodo tai, kad kiekviena nacionalinė sociologų bendruomenė turi unikalų ir gyvą santykį su pačia savimi, nubrėžiantį gyvenamojo pasaulio prasmį ir veiksmų lauką. Tad etnomirmekologija yra ne kas kita, kaip *nacionalinė nacionalinės sociologijos sociologija*. Kadangi paskutinė sąvoka yra gremėzdiška, jums patiems lemta nuspręsti, koks terminas arčiau širdies.

Gauta: 2010 08 20

Pateikta spaudai: 2010 12 08

Liutauras Kraniauskas

Sociologijos katedra

Klaipėdos universitetas

El.paštas: liutauras.kraniauskas@gmail.com